

Op 28 oktober 1798 was het Brigandszondag in Kuurne

door Jean-Pierre Debruyne (met dank aan de talrijke bronnen)

Bloedige Brugse Steenweg

Kuurne viert in 2023 de 900ste verjaardag van de eerste historische vermelding. Net 225 jaar geleden, één vierde van negen eeuwen, was er op 28 oktober 1798 de heel bloedige Brigandszondag langs de Brugsesteenweg, tussen de Hoge Doorn in Hulste/Ingelmunster en Kuurne Ter Ferrants. Vijf Kuurnenaars verloren er die dag het leven naast, afhankelijk van de bronnen, 87 tot meer dan 200 Boerenkrijgers en burgers.

Onze streek was sedert 1 november 1795 ingelijfd bij Frankrijk. De nieuwe republikeinse kalender was ingevoerd en Kuurne was een onderdeel van het Leiedepartement in het kanton Hulste. De Franse republiek probeerde onze streek zo snel mogelijk te assimileren. De clerus en adel verloren privileges en eigendommen. Kerkelijke eigendom werd als 'zwart' goed verkocht. Priesters moesten een eed van trouw aan de republiek zweren of ze werden weggevoerd naar Oléron, Ré of Guyana. Er was een snelle afschaffing van gilden en genootschappen en een verplichte invoering van de burgerlijke stand met familienamen en adres. Er kwam ook vlug een conscriptie in het Franse leger met loting. In Frankrijk werd in die periode al een zekere 'Bonaparte' populair. In de Franse tijd werden in onze streken 230000 mannen ingelijfd in het leger. 75000 keerden nooit terug.

De belastingen, de opeisingen van voedsel en goederen (betaald met waardeloze assignaten), de maatregelen tegen godsdienst en kerk en de conscriptie veroorzaakten een grote ontevredenheid onder de vooral landelijke bevolking. De opstand startte op 12 oktober 1798 in Overmere en breidde zich snel uit in onze streken. In onze omgeving startte de opstand op 25 oktober op Ter Hand, een gehucht tussen Dadizele en Geluwe. In Pittem waren er al eerder protesten tegen de conscriptie. De opstandelingen trokken van dorp naar dorp. Ze luidden er de stormklokken en velden de door de Fransen geplante vrijheidsbomen. Ook de parochieregisters werden zoveel mogelijk verwijderd of vernield. Die waren de basis van de nieuwe in te voeren burgerlijke stand, de basis voor belasting en oproep tot inlijving in het leger. De in Zuid West Vlaanderen niet zo talrijke Fransen poogden het tij te keren met mobiele colonnes cavaleristen en voetvolk.

Vuurroeren, pistolen en rieken

Op zondag 28 oktober 1798 vertrok een compagnie Franse infanteristen uit Brugge heel vroeg om de bezettingstroepen van Kortrijk bij te staan. Daar waren relletjes uitgebroken. Ze volgden de onder Maria Theresia aangelegde huidige Brugse Steenweg tot ze halverwege de voormiddag voorbij Ingelmunster werden aangevallen door opstandelingen uit de omringende gemeenten. Die waren gewapend met fusieken (vuurroeren), pistolen, rieken, messen en alles wat als wapen kon dienen. Ze achtervolgden de Fransen tot voorbij Kuurne ter Ferrants. Het Franse garnizoen van Kortrijk snelde echter met honderd ruiters en 150 infanteristen hun belegerde troepen in Kuurne ter hulp. Ze dreven de Brigands terug naar het Abtsulbos in Hulste. (aan de huidige Supra Bazar) Op de weg van Kuurne naar Ingelmunster doodden de Fransen zowat iedereen die ze tegenkwamen. Tientallen Boerenkrijgers en burgers werden gedood. Historicus Jacques Goethals Vercruysse sprak van 87 doden, de Franse verslagen van 200 plus.

Zware Tol

Kuurne betaalde een zware tol op Brigandszondag met vijf slachtoffers. Jan Verschaeve, echtgenoot van Johanna Verlinde, woonde aan de Katte en keerde huiswaarts met een van zijn kinderen van het centrum van Kuurne. Het kind kreeg het bevel zich te verwijderen en Jan werd doodgeschoten. De legende vermeldt dat de moordenaar het kind toeriep: "Loop naar huis kleine brigand en vertel uw moeder wat er gebeurd is." Ook Jan Bouderez (man van Barbara Mortier), Willem Vazeure (man van Marie Catherine Laga), Jean Baptist Malfait (man van Marie Catherine Matton) en Willem Bourgois waren slachtoffer van

Brigandszondag. Ook verschillende Hulstenaren sneuvelden: Fideel Kints, Jan Braems, Jacob De Meere en Jan Kule. Magdalena Schaede, echtgenote van Jacob De Grijze, werd te Kuurne gedood in een lijf aan lijf gevecht. Ze had een Franse soldaat met een riek aangevallen. De riek ontglipte haar en de soldaat schoot haar dood. De opstand in het Leiedepartement viel in de week na Brigandszondag volledig stil. Er hadden 65 van de 250 gemeenten van het toenmalige Leiedepartement aan deelgenomen. Er volgde een repressie met zware gevangenisstraffen, klokkenvernielingen en boetes. De conscriptie bleef echter veel verzet oproepen met als gevolg onderduikende jongeren en deserteurs. Dit leidde samen met een economische crisis tot het ontstaan van bendes als die van Ludovicus Baekelandt uit Lendeledede.

Onaangename bijklank

De Boerenkrijg en Klöppelkrieg in Luxemburg werden in de 19de en 20ste eeuw in heel ons land regelmatig plechtig herdacht. Tijdens het Interbellum tussen de twee wereldoorlogen werd de voormalige strijdkreet ' Voor Outer en Heerd' van de Brigands de inspiratie voor een gelijknamig lied op tekst van Jozef Simons en muziek van Armand Preudhomme. Jammer genoeg werd dit lied onder impuls van de nazipropaganda een strijdhymne van onder meer de "Sturmbrigade Langemarck", een in 1943 opgerichte eenheid van de Waffen SS met Vlaamse vrijwilligers die langs Duitse zijde meevochten aan het Oostfront. Hierdoor verkreeg de Boerenkrijgleuze spijtig genoeg en ongewild gedurende lange tijd een wrange bijbetekenis. Het lied voor 'Outer en Heerd' werd wel weer vaak gezongen tijdens de betogingen tegen de wet Collard of de Schoolstrijd van de jaren vijftig die leidde tot het Schoolpact van 1958.